

Nr 19.

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner
angående upphävande av gällande bestämmelse om
stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval.*

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna, nr 52 i första kammaren av herr *Weiland m. fl.* och nr 53 i andra kammaren av herr *Swedberg m. fl.* hemställes, »att riksdagen måtte besluta upphäva nu gällande lagbestämmelse om att stad vid stadsfullmäktigeval skall indelas i valkretsar».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

I 15 § lagen om kommunalstyrelse i stad stadgas bland annat att stad med mera än 10 000 invånare skall för val av stadsfullmäktige indelas i valkretsar. Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kommer att utse minst tio, högst trettio stadsfullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet inom varje krets en stadsfullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande det som erhålles, då stadens folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela staden, samt att antalet fullmäktige för hela staden, i den mån det utan olägenhet kan ske, fördelas lika på de särskilda valkretsarna. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets. Om indelning i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets äga stadsfullmäktige, efter förslag av magistraten (drätselkammaren), göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan fullmäktige beretts tillfälle att yttra sig.

Motsvarande bestämmelser återfinnas i 34 § lagen om kommunalstyrelse på landet och 31 § lagen om församlingsstyrelse.

Vid skilda tillfällen ha förslag framförts i riksdagen om att förevarande bestämmelser om valkretsindelning borde upphävas eller göras fakultativa för ernående av rättvisare mandatfördelning. Sålunda väcktes vid 1930 års riksdag i samband med kommunallagsrevisionen två motioner (I: 279 av herr *Stendahl* och II: 453 av herr *Hage*), den förstnämnda syftande till att de bestämmelser i kommunallagarna, som föreskrovo valkretsindelning, skulle utgå, den senare avseende en fakultativ utformning av dessa bestämmelser. Konstitutionsutskottet anförde härom i sitt utlåtande (nr 30), att utskottet icke funne lämpligt att helt upphäva föreskrifterna om obliga-

Bihang till riksdagens protokoll 1949. 5 saml. 2 avd. Nr 19—21.

torisk valkretsindelning. Denna indelning innebure utan tvivel en viss garanti för att olika lokala intressen inom kommunen bleve representerade i de valda församlingarna. Enligt gällande bestämmelser syntes valkretsarna vara så stora, att genom kretsindelningen betydelsen av den proportionella valmetodens tillämpning icke i avsevärd mån försvagades. Utskottet avstyrkte förty motionerna. Till utskottets utlåtande var fogad en reservation av herr Stendahl som ansett, att utskottet bort tillstyrka förstnämnda motion. Motionerna avslogs av riksdagen.

Vid 1935 års riksdag väcktes en motion (II: 175 av herr Spångberg m. fl.) om upphävande av bestämmelserna rörande stads indelning i valkretsar. Motionen avslogs av riksdagen på hemställan av konstitutionsutskottet, som i sitt utlåtande (nr 15) över motionen anslöt sig till de synpunkter utskottet anfört i ämnet vid 1930 års riksdag. Till utskottets utlåtande var fogad en reservation av herr Nils Andersson jämte två andra av utskottets medlemmar. En vid påföljande riksdag väckt motion (II: 74 av herr Spångberg m. fl.) om en rättvis mandatfördelning vid kommunalval, vari utvecklades i huvudsak samma tankegångar som i de nu till behandling föreliggande motionerna, avstyrktes likaledes av utskottet (utl. nr 16). Emot utlåtandets hemställan hade herrar Olsson i Mora och Nordström i Torsby avgivit reservation. Motionen avslogs av riksdagen.

I motioner vid föregående års riksdag (I: 51 av herr Weiland och II: 80 av herr Mosesson) framställdes förslag syftande till att avsevärt höja den i 15 § lagen om kommunalstyrelse i stad stadgade minimigränsen för indelning av stad i valkretsar.

Då några nya skäl till stöd för det i motionerna framställda förslaget icke anförts i desamma, avstyrktes de av konstitutionsutskottet (utl. nr 1) under hänvisning bland annat till vad utskottet tidigare uttalat i frågan. Till utskottets utlåtande var fogad en reservation av herrar Björck och von Friesen. Motionerna avslogs av riksdagen.

I föreliggande motioner hemställes om upphävande av gällande bestämmelser om att stad med mera än 10 000 invånare skall indelas i valkretsar vid stadsfullmäktigeval. Syftet med förslaget är att ernå större proportionell rättvisa vid mandatfördelningen. Med anledning härav vill utskottet erinra om att reglerna om stads obligatoriska indelning i valkretsar infördes i samband med 1909 års proportionsvalsreform i syfte att underlätta det nya valsystemets användning. Genom de numera gällande reglerna om valdistriktsindelning har emellertid behovet av stads uppdelning i valkretsar väsentligen minskat. Givetvis är det angeläget, att, om i stad lokala intressen förefinnas, möjlighet gives för desamma att göra sig gällande vid valen. Sådan möjlighet kan åvägbringas genom begagnande av valsedlar, som helt eller delvis upptaga namn på personer från ifrågavarande del av kommunen. Utan att andra väsentliga intressen trädas för

nära skulle därför enligt utskottets mening syftet att åstadkomma större proportionell rättvisa vid stadsfullmäktigeval kunna vinnas, antingen på den väg som anvisats i motionerna, d. v. s. genom upphävande av valkretsindelningen, eller genom justering uppåt av det befolkningstal, som är avgörande för huruvida stad skall indelas i valkretsar. Det kan även ifrågasättas att göra valkretsindelningen fakultativ vid det nu gällande befolkningstalet eller något högre sådant. Föreliggande spörsmål förtjänar enligt utskottets åsikt att närmare utredas. Skulle utredningen visa, att bestämmelserna i lagen om kommunalstyrelse i stad om obligatorisk indelning av stad med mera än 10 000 invånare i valkretsar vid stadsfullmäktigeval böra upphävas eller modifieras, torde det böra övervägas om motsvarande omreglering bör företagas i övriga kommunallagar. Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner i skrift till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning av frågan om revision av de i 15 § lagen om kommunalstyrelse i stad meddelade bestämmelserna om stads indelning i valkretsar.

Stockholm den 28 april 1949.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Herlitz, Mattsson, Björck*, Hällgren*, Sandberg, Thun*, Arrhén*, Damström* och Georg Pettersson; samt

från andra kammaren: herrar von Friesen*, Fast, Pettersson i Norregård, Norén, Nolin, Spångberg*, Olsson i Mora och Hammar* samt fru Svedberg.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Hällgren, Sandberg, Thun, Damström, Georg Pettersson, Fast, Norén* och fru *Svedberg*, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte avstyrka de föreliggande motionerna.
